

Поводом судске рехабилитације кнеза Павла Карађорђевића (14. 12. 2011. г.) којом се поништава одлука (титоистичке) Државне комисије из септембра 1945. о проглашењу кнеза Павла Карађорђевића за „злочинца“, између осталог и зато што је увео Југославију у Тројни пакт марта 1941, желели бисмо да изнесемо нека наша запажања у циљу разбијања предрасуда и стереотипа о тзв. „мартовским догађањима“ 1941.

Након брзе капитулације Француске јуна 1940, у рату против аустроугарског каплара остала је још само Велика Британија са, бар је тада тако изгледало, малим шансама да га добије а много већим да склопи понижавајући мир. Стога није ни чудо што су британски политичари и дипломате покушавали да свим средствима, укључујући и војне ударе, увуку било коју неутралну земљу у рат на своју страну ради коначне победе над Хитлеровом Немачком.

Тако се на удару британске дипломатије у пролеће 1941. г. нашла и Краљевина Југославија, којом је привремено (од убиства краља Александра па до скорашњег пунолетства краљевића Петра Другог) управљао регент кнез Павле Карађорђевић. Након немачког аншлуса Аустрије 1938. г., италијанске окупације Албаније априла 1939. г., приступања Румуније и Бугарске Тројном пакту – у коме је већ била и Мађарска (1940/1941. г.) – Краљевина Југославија није имала заједничку границу са Силама осовине још једино на потезу са Краљевином Грчком. Узимајући у обзир, поред овог спољнополитичког фактора, и традиционални хрватски сепаратизам, кнез Павле се марта месеца 1941. г. нашао у великој психолошко-политичко-патриотској дилеми како одолети Хитлеровим дипломатским притисцима али и конкретним политичким понудама за потписивање приступа Југославије Тројном пакту. Хитлеру се и те како журило због реализације плана „Барбаросе“ тако да југословенска страна није могла да развлачи време у недоглед а потенцијално хрватско издајство у случају Хитлерове инвазије на Краљевину Југославију био је главни адут Берлина у преговорима са Београдом.

Сам кнез Павле, као и политички естаблишмент Краљевине Југославије, тог се пролећа 1941. г. могао једино ослонити на, евентуалну конкретну и брзу, помоћ Велике Британије – која јесте у том тренутку губила рат али га није још увек и изгубила, а у односу на Трећи рајх је имала далеко веће економске и људске ресурсе узимајући у обзир британско прекоморско колонијално царство. Треба узети у обзир и фактор САД-а, које су такође могле ући у рат против Немачке. Међутим, Краљевини је била потребна

Кнез Павле Карађорђевић и приступане Југославије Тројном пакту

Пише: Владислав Б. Сотировић
недеља, 18 децембар 2011 17:29

конкретна и брза војна помоћ – како би одбијањем потписивања савезништва са Хитлером евентуално одвратила аустроугарског каплара од напада на Југославију. Кнез Павле је, иначе, био велики англофил и по образовању и по манирима. Стицао се утисак да би Кнез пре абдицирао него окренуо Британији леђа, а и сам Хитлер га је држао за британску марионету на Балкану. Британски краљ Џорџ Шести му је био рођак што је наравно учвршћивало савезништво са Лондоном.

Поред фактора могуће и врло вероватне издаје Хрвата морало се у случају Хитлеровог напада на Југославију (тј. непотписивања приступа Тројном пакту), озбиљно водити рачуна и о комунистичкој петој колони у земљи – с обзиром да су нацисти и комунисти од 23. августа 1939. г. (када је потписан Рибентроп-Молотовљев споразум) били не само пријатељи већ и директни савезници. С тога је у децембру 1940. г. генерал Милан Недић, министар војни, припремио наредбу о отварању шест концентрационих логора за комунисте на разним местима у Србији, у случају потребе и уколико Краљевина реши да се супротстави Хитлеру. У том контексту је и Недићев предлог да град и луку Солун заузме војска Краљевине Југославије пре него што у њега уђу италијански војници након Мусолинијеве агресије на Грчку новембра 1940. Уколико се изгуби Солун, евентуална британска војна помоћ Југославији пред Хитлерову инвазију била би немогућа. Испоставило се да ова предострожност није била потребна јер су Грци успешно ратовали против Италијана (чак су ушли и у Албанију из које је италијанска инвазија на Грчку и почела), али је са друге стране и било каква конкретна помоћ Британаца Југославији изостала. Што се тиче Недићевог плана о концлагерима за комунисте, он је убрзо био откривен од стране комунистичке кртице у редовима владе. Радило се о младом официру Живадину Симићу који је службовао у Министарству рата. Он је предао препис овог документа на две странице једном њему непознатом „врло важном другу“ – за кога је тек касније установио да је био још један (поред Хитлера) аустроугарски каплар – Јосипу Брозу Титу. Препис документа је убрзо од стране комуниста умножен и подељен по Београду од куће до куће, тако да се план о резерватизацији црвене пете колоне није могао спровести.

За Хитлера је било од круцијалне важности да пре напада на СССР реши питање Југославије и Грчке, верујући да Велика Британија – која му је објавила рат (заједно са Француском) – неће склопити мир све док постоји Совјетски Савез у Хитлеровој залеђини (без обзира на споразум између Москве и Берлина за који је Лондон држао да је неискрен, ровит и изнуђен силом спољнополитичких неприлика). Међутим, за

„Барбаросу“ је Рајху било потребно да има пацификован Балкан а једине још непоуздане државе на Балкану су биле Југославија, са Србима као традиционалним немачким непријатељима, и Грчка, у коју се Мусолини самоиницијативно неспретно упетљао као освету за Хитлеров аншлус Аустрије (13. март 1938. г.) за који га Берлин није обавестио. Убрзо се испоставило да се Дуче не може сам извући из грчке салате. Британска војска је у континенталној Европи успешно још увек ратовала само у Грчкој, тако да би војно-политичка елиминација Грчке и Југославије, као потенцијалног британског савезника, крајње дестимулативно деловала на Лондон. Стога је Хитлер пребацио у Бугарску седам својих дивизија а од кнеза Павла тражио да му дозволи прелаз шест дивизија преко Југославије на грчки фронт. До коначног „очи у очи“ расплета ситуације са Југославијом је дошло 1. марта 1941, када је кнез Павле био принуђен да лично посети фирера у његовом омиљеном летовалишту Берхтесгардену. Том приликом, у крајње неугодном разговору за Кнеза, било му је речено да ће, након изbacивања британских снага из Грчке, Немачка на лето напасти СССР и уништити бољшевизам. Оно што је до сада југословенска (и комунистичка и емигрантска) историографија углавном прећуткивала – свесно или не – јесте Хитлерова принципијелна понуда кнезу Павлу да неко из куће Карађорђевића након слома бољшевизма постане руски цар (Vladimir Dedijer, *Tito Speaks*, str. 130). Наравно да је немачки диктатор циљао управо на кнеза Павла, коме је мандат регенства истицао 6. септембра те 1941. г. (јер је тада краљевић Петар Други пунио 18 година, тј. постајао пунолетан и пуноправан Краљ Југославије).

Да се не би стекао погрешан утисак мора се напоменути да ова Хитлерова „царска“ понуда није круцијално утицала на одлуку кнеза Павла и регентске владе Краљевине Југославије да приступи Тројном пакту 25. марта 1941. г. Поред чињенице да је сама понуда била више имагинарна него реална – и то од човека који још рат на Истоку није ни започео и то без претходног завршетка рата на Западу – седење на руском царском престолу уз наци-немачки патронат и не би било баш неко уживање а о моралној страни овог чина и да не говоримо. Оно што је коначно преломило кнеза Павла се звало „realpolitik“. Наиме, кнез као пробритански политичар у Југославији се прво обратио британским дипломатским круговима у Београду и Лондону, апелујући на помоћ и заштиту. Међутим, Британци тада нису нудили баш никакву војну помоћ, нити у људству нити у техници и материјалу (за разлику од грчког случаја) а тражили су од Југославије да се максимално војно ангажује у директном рату против Трећег рајха (од кога су у том тренутку и сами Британци губили рат), уз обећање да ће Југословени након британске победе бити адекватно награђени.

Уз историјско, не тако давно, искуство из Првог светског рата како су Британци као формални „савезници“ помагали Србију и српску војску, а имајући од Хитлера конкретну понуду услова под којима Краљевина приступа Тројном пакту, неодлазак у Беч 25. марта значио би национално и државно самоубиство. Сам кнез Павле се, уочи преговора са Хитлером, плашио да ће Лондон арогантно захтевати од Југославије и формалну јавну

Пише: Владислав Б. Сотировић
недеља, 18 децембар 2011 17:29

декларацију о пријатељству са Британијом што би сигурно додатно иритирало фирера а Краљевини не би донело ништа добро. Поред тога, конкретна британска помоћ није била чак ни на хоризонту а са Немачком је Југославија имала заједничку границу након аншлуса Аустрије. Како ће се Хрвати и комунисти борити против Немачке било је свима јасно, уз опаску да је и по питању наоружања и по питању опреме Југославија била апсолутно неспремна за рат и против далеко слабијег противника а не Хитлерове Немачке – која је пре мање од годину дана прегазила Француску (мај-јуни 1940). Дакле, Британци су рачунали превасходно на српског војника – који је на фронту против немачке Луфтвафе и панцер дивизија Вермахта (које су парадирале Шанзелизеом и испод Тријумфалне капије у Паризу) морао да издржи што дуже. Винстон Черчил је 12. јануара 1941. г. то јасно ставио до знања кнезу Павлу преко британског посланика у Београду који је регента известио да за Лондон југословенска неутралност више није довољна. Разлика између Хитлерових и Черчилових захтева Југославији је сходно томе била огромна: Хитлер је тражио само неутралност и споразум о ненападању док је британски премијер захтевао борбу.

Какве су биле шансе Југославије у рату са Немачком изложио је јасно и гласно нови министар војни генерал Пешић (иначе антинемачки настројен и чији су избор поздравили Британци) на седници Крунског савета (извршни комитет владе) 6. марта 1941. г. Том приликом је генерал Пешић истакао да ће, у случају рата, Немци брзо заузети читав север земље са Београдом, Загребом и Љубљаном, па би се у том случају војска Краљевине морала повући у херцегбосанске планине где би могла да издржи без довољно оружја, муниције и хране до шест недеља пре коначне капитулације. Сходно оваквом стању ствари, сутрадан 7. марта је премијер Драгиша Цветковић немачком посланику у Београду уручио следеће захтеве Југославије (верујући да су југословенски захтеви ишли даље од онога што је Хитлер био спреман у том тренутку да прихвати) пре потписивања приступа Тројном пакту (тј. исте оне које је и кнез Павле тражио од фирера 1. марта):

- Поштоваће се политички суверенитет и територијални интегритет Краљевине Југославије,

- Од Краљевине Југославије се неће тражити војна помоћ нити пролаз или транспорт трупа кроз земљу за време трајања рата, и

- Интерес Краљевине Југославије за слободан излаз на Егејско море узмеће се у обзир приликом политичке реорганизације Европе након рата.

Оно што су потписали Рибентроп и Цветковић у хотелу Белведер у Бечу 25. марта 1941. г. може се сматрати максималним успехом фактички српске дипломатије у вртлогу Другог светског рата. Оно што је немачка страна потписала (а принео на потпис Иво Андрић) било је управо оно што су кнез и премијер и тражили од Берлина надајући се да такве захтеве Хитлер неће прихватити – па би се тако преговарачки процес и даље продужавао, до ако је могуће, у недоглед:

- „Поводом данашњег приступања Југославије Тројном пакту немачка влада потврђује своју одлуку да поштује суверенитет и територијални интегритет Југославије без икаквог временског ограничења“,
- „...владе Сила осовине неће током овог рата од Југославије тражити да дозволи транспорт трупа преко југословенске државе или кроз њену територију“, и
- „Италија и Немачка уверавају владу Југославије да у вези са војном ситуацијом оне не желе да упућују било какве захтеве за војну помоћ“.

Немци, међутим, нису испунили само један захтев Београда: ставка друга (о транзиту) је морала да остане тајна па је југословенске новине нису ни објавиле. Берлин је тражио тајност ове ставке да не би разбеснео Софију, Букурешт и Будимпешту јер Бугарска, Румунија и Мађарска овако велику привилегију као Југославија нису имале у својим споразумима са Берлином. Једини који нису били задовољни оваквим развојем ситуације били су Британци, јер су једино они били реални губитници. Стога се по, већ унапред разрађеним, резервним плановима Лондона приступило реализацији варијанте државног удара, тј. војног пуча, у Београду како би се на власт довели крајње послушни британски трабанти – слично као што су Немци урадили са Лењином 1917. – кога су послали из Швајцарске за Петроград да преузме власт и збаци превратничку владу Керенског која није хтела да потпише сепаратни мир са Другим рајхом. Главни британски марионета који је организовао пуч у ноћи 26/27. марта је био бригадни генерал југословенског ратног ваздухопловства Боривоје Мирковић. Демонстрације од 27. марта су биле

Кнез Павле Карађорђевић и приступање Југославије Тројном пакту

Пише: Владислав Б. Сотировић
недеља, 18 децембар 2011 17:29

апсолутно спонтане јер је народ мислио да се стварно ради о издаји (с обзиром да нису све тачке споразума објављене јавности и с обзиром да се неосновано надао британској помоћи), тако да о послератној титоистичкој пропаганди да су демонстрације организовали комунисти нема ни говора из два разлога:

- снага, утицај и број комуниста су били мали да би анимирали велику масу, и
- Стаљинова директива свим комунистичким партијама у Европи након споразума са Хитлером од 23. августа 1939. г. је била јасна и обавезујућа: стриктно се прекидају све антинемачке активности.

Није тешко закључити и да је паљење немачке заставе на згради Туристичког уреда Немачке у Београду била добро смишљена провокација неког Мирковићевог демонстранта како би се дао јасан изговор Хитлеру да нападне Југославију и тако развуче своје војне трупе у дубину Балкана. Шта ће бити након напада на Југославију и пораза краљевске војске добро су знали сви водећи српски политичари – комадање земље са стварањем велике хрватске државе у којој ће Срби бити стављени ван закона.